

valóban groteszk volna saját zsarnokaik, a Horthyak és Szálasiak gazságaiért bűnhődni hagyni, nem is szólva a kérdésnek a magyar demokráciára való katasztrofális következményeiről.

Mellékelten tisztelettel megküldöm a kommunista párt hivatalos lapjának két július közepén megjelent cikkéről készült fotókópiákat. Az Elnök úrnak őszintén tisztelő híve

PIL 704. f. 81. ó. e. (eredeti)

¹ A Nagy-britanniai Szabad Magyarok Egyesületének (Free Hungarians) nevében fordul Buday Károlyihoz.

² A Munkáspárt győzött az 1945-ös angliai képviselő-választásokon, hosszú idő óta először munkáspárti kormány alakult.

³ Buday reménye, hogy Károlyi munkáspárti kapcsolatai fordulatot idézhetnek elő az angol-magyar viszonyban, csupán illúzió volt. Néhány nappal később Bevin, az új külügyminiszter expozéja megmutatta, hogy a munkáspárti kormány és konzervatív elődje között nincs lényeges különbség Magyarország megítélésében – lásd erről pl. Ignotus Pál családott augusztus 22-i levelét. (PIL 704. f. 81. ó. e.) Károlyi többször kérte, hogy Bevin fogadja őt, de Bevin elfoglaltságára hivatkozva beosztottjaihoz utasította, és csak november végén szánt rá 25 percet.

119. BÖHM VILMOS KÁROLYI MIHÁLYHOZ

(Rásunda, 1945. augusztus 21.)

Kedves Elnök Uram,

végtelenül sajnálom, hogy nagy gondjaid közepette ismételten kérésekkel zaklatlak, azonban amint az alábbiakból megállapíthatod, múlhatatlanul szükséges, hogy e levélrel Hozzád forduljak.

Szomorú szívvel olvasom Simon Mózes leveléből, hogy a Grófnő betegsége mellett még Te is megbetegedtél. Remélem, kedves Elnök Uram, hogy a Grófnő, valamint Te is már teljesen egészségesek vagytok, és folytathatod azt a munkát, amelyre most nagyobb szükség van, mint valaha volt.

A Csehszlovákiából kitelepítendő magyarok ügyében írom e soraimat. A csehszlovák államhoz valóban hűséges, a Horthy-sajtótól agyonrágalmazott magyaroktól, „árulóknak, hazaárulóknak” minősített demokratikus elemektől, sőt csehszlovák köröktől egyre nagyobb számban érkeznek riasztó és szörnyű hírek a Csehszlovákiában megvadult nemzetiségi és faji üldözés részleteiről.

Természetes, hogy a Magyarországon még szép számmal élő és a külföldön már merészebben fellépő horthysták kaján kárörömmel és boldog meglepéssel szemlélik és kommentálják ezeket az eseményeket, nem mulasztván el rámutatni arra, hogy íme Károlyiék és Böhmék „cseh politikájának ez az eredménye”. – „Mégis igaza volt a Horthy-féle revizionista politikának.” Hiszen ellenem kiadott itt Ullein-Reviczky úr Demeter úrral¹ egy pamfletet *A demokrácia sírásói* címmel, amelyben a csehszlovákbarátságot, illetve barátságomat denunciózták.

Az az érzésem, Elnök Uram, hogy ez az ügy 1945 Vix-jegyzékévé fejlődhet, amely alkalmas lehet arra, hogy megölje a magyar demokráciát. Megismétlődhet 1919 tragédiája. Ezúttal nem [a] francia imperializmus, hanem barátaink, a cseh demokrácia méri a halálos csapást a demokráciára. De én nem a Miklós-Vörös demokráciát féltém – naponként furcsább és furcsább részleteket hallok erről a demokráciáról –, hanem a Károlyi Mihály demokráciáját féltém, azt a demokráciát, amelyet neked kell majd megteremtteni, de amely demokráciát a mai csehszlovák háthatámadás a kifejlődés előtt megöli.

Szent meggyőződéselem, hogy Beneš, Fierlinger és a csehszlovák demokráciának sok felvilágosult híve tehetetlen az ultranacionalisták galádságaival szemben, és csak úsznak az árral.² Eppen ezért kell valamit cselekednünk. A csehszlovák demokrácia jövője érde-

kében és a magyar demokrácia jövője érdekében sürgősen kell cselekednünk. Minden hírlapi támadást, minden hasonló akciót helytelennek tartanék, mert ez csak Horthyék malmára hajtja a vizet, másfelől elmérgesítné a helyzetet. Mert sohasem tévesztem szem elől, hogy Horthyék szlovenszkói barátai, a Tisók, Tukák³ és társaik, illetve utódaik azok, akik elsősorban a hajtóerői ezeknek a galádságoknak. Egykoron Horthy pénzelte őket, most azzal akarják lemosni a Hitlerrel és Horthyval való paktálást, hogy nacionalistákbak, mint a legnacionalistább cseh.

1943-ban Angliában behatóan beszéltem a cseh államférfiakkal a csehszlovák-magyar viszonyokról. De legbehatóbban tárgyaltunk erről a csehszlovák szociáldemokratákkal. Főleg Nemeč miniszterrel.⁴ Ezért most őszinte hangú levélben fordultam hozzá, rámutattam arra, hogy a folyamatban levő üldözések, a százezrek kilakoltatása árt a csehszlovák demokrácia ügyének, megtorpedozza a csehszlovák és a magyar demokrácia jövő barátságát, és halálos csapást mérhet a magyar demokráciára. Akaratlanul is Horthyékat ültetik nyeregbe, azokat, akik ismét a csehszlovák állam ellen fognak intrikálni. Meg fog történni az, amitől óvni akartuk őket, amit 1943-ban Londonban kifejtettem előttük.

A levélben rámutattam a külpolitikai kísérőjelenségekre is. Feltűnő a magyar sajtó román- és jugoszlávbarátsága. Feltűnően hangoztatják, hogy ezekben az országokban a magyarság valóban egyenjogúsítva lett. Mi, magyar demokraták rendkívül boldogan vesszük tudomásul, ha a politika a románokkal és jugoszlávokkal szemben barátságos álláspontra helyezkedik. De nem akarjuk ezt a csehszlovák-magyar ellenséges viszonyt megvásároltatni.

És végül rámutattam a magyar igazi demokrácia tragikus helyzetére, ha nem változtatnak a mai állapoton.

Rendkívül erélyesen hangoztattam, hogy mi a legnagyobb mértékben helyeseljük, ha a csehszlovák állam kíméletlenül megbünteti azokat, akik náci vagy fasiszták voltak, azoknak szolgálatában álltak, a csehszlovák állam ellen vétettek. Ezekhez az elemekhez semmi közünk. Ezekkel csináljanak azt, amit akarnak. De viszont az államhoz hű elemekkel szemben, a parasztokkal, munkásokkal – akik éles ellentétben álltak a Szűllőkkel, az Esterházyakkal és Jarossokkal, ezekkel szemben a bölcs megértés politikáját kell alkalmazni. Mindenekelőtt azt kérem, hogy a párt vezetősége haladéktalanul lépjen érintkezésbe Benešsel és Fierlingerrel, akadályozzák meg a további kilengéseket és kitelepítéseket. Függesszék fel ezeknek a rendszabályoknak a végrehajtását a békeszerződések idevonatkozó határozataig – azonfelül lépjenek érintkezésbe a magyar demokrácia képviselőivel. Minden ellentétet a demokrácia intézzen el tárgyalásokkal egymás közt.

Egyidejűleg írok neked és írtam Jászinak, kérve benneteket, hogy közvetlenül forduljatok Benešhez, vagy Fierlingerhez és Masarykhoz.⁵ Meggyőződésem szerint más benyomást kelt, ha a demokráciának olyan képviselői, a csehszlovákbarátságunk olyan kipróbált hívei, mint Károlyi és Jászi fordulnak a csehszlovák államférfiakkhoz, mint ha ezt olyanok teszik, akikben a csehek még nem nagyon bíznak. Bizony itt van az egyik eredendő hibája a dolognak. A csehek nem nagyon bíznak a Miklós-Vörös-i demokráciában, az olyan demokráciában, amely még külföldön tartja Károlyi Mihályt.

Arról nem is beszélek, hogy a legmegvetendőbb antiszemita üldözés folyik Csehszlovákiában. de erről a kérdéstről mi nem beszélhetünk, ezt csak információként írom meg.

Az oroszok ebben az ügyben is nagyon konciliáns álláspontra helyezkedtek. A komáromi gimnáziumot megnyitották, s megengedték a magyar nyelvű oktatást. Igaz, hogy előzetesen a munkások egy nagy tüntetést rendeztek Komáromban. De elképzelhetet-

len, hogy az orosz hatóságok előzetes beleegyezése nélkül egy ilyen tüntetés létrejöhetett volna. És kár, ha a csehszlovák államot ilyen kényszerhelyzetbe hozzák, megalázzák – a túlzók ostobasága miatt.

Arra kérek, kedves Elnök Uram, vedd kezedbe ezt az ügyet, és tedd meg a szükséges intézkedéseket. Hogy melyik utat választod az intervencióra, az teljesen Tőled függ, és bizonyos, hogy a legjobb belátásod szerint fogsz cselekedni. Csupán az ügy sürgősségére hívom fel figyelmedet. Sürgető az ügy, nehogy Horthyék tőkét kovácsolhassanak belőle, másrészt sürgős, mert valóban igazságtalanságok történnek.

Kedves Elnök Uram, ha nem okoz túl nagy fáradságot, arra kérek, hogy intézd el legutóbbi levelemnek a deportáltakra vonatkozó kérését is,⁶ és küldd el címemre mielőbb a nekik szóló megnyugtató üdvözlőtedet.

Ismételten a legjobb kívánságaimat küldöm a Grófnőnek és Neked, mély tisztelettel és barátsággal üdvözöl

PIL. 704. f. 81. ó. e. (eredeti). Közli: BVP 254.

¹ Demeter Ödön a háború alatt Svédországban élő magyar újságíró.

² A cseh baloldali pártok valóban nagyrészt opportunistákból, választási meggondolásból fogadták el a magyarüldözést, Beneš azonban kezdeményezője és irányítója volt annak a politikának, amely „homogenizálni” kívánta a Csehszlovák Köztársaságot, amelyet csak „csehszlovákok” laktak.

³ Vojtěch (Béla) Tuka, a szlovák fasizta kormány elnöke. 1918-ig a pozsonyi egyetem tanára, valóban a szlovák politika „magyarbarát” szárnyához tartozott, sőt 1929–37 között kémkedés vádjával börtönben is ült. 1946-ban kivégezték. Az 1947-ben kivégzett Jozef Tiso szlovák államelnök viszont korábban Hlinka-párti, magyarellenes politikus volt.

⁴ František Němec cseh szociáldemokrata képviselő, a háború alatt a londoni csehszlovák kormány tagja. 1944-ben szlovákiai képviselője, a háború után kanadai nagykövet volt. Az 1948. februári fordulat után lemondott és Kanadában maradt.

⁵ L. e kötet 131., 135. sz. levelét, továbbá Jászi és Vámbéry Rusztem közös levelét Benešhez, utóbbit közli: *JOVL 471*.

⁶ L. e kötet 107. sz. levelét.

120. RADÓ ZOLTÁN KÁROLYI MIHÁLYHOZ

(London, 1945. augusztus 25.)

Elnök Úr!

Váratlanul gyorsan jött hazautazásom nem teszi lehetővé, hogy Elnök Úrtól személyesen elbúcsúzhassam.

Holnapután röpülök Prágába, ahonnan igyekszem majd mielőbb eljutni Magyarországra.

Örülök, hogy ily módon alkalmam lesz informálni barátaimat az Elnök Úrral folytatott barátságos együttműködésünkrol, általában Elnök Úr elképzeléseiről és arról a határozott meggyőződésemről, hogy Elnök Úr mielőbbi hazatérését elsődrendű fontosságúnak tartom.

Szeretném hinni, hogy az itteni érintkezések folyamán Elnök úr őszinte tisztelőjét ismerte meg bennem.

Kérem tolmácsolja jókívánságaimat az Elnöknőnek is, akinek mielőbbi felépülést és jó egészséget kívánok.

Abban a reményben, hogy a legrövidebb időn belül otthon viszontláthatom Elnök urat, maradok

igaz híve

PIL. 704. f. 81. ó. e. (eredeti)